

Izolacija i izloženost

Herega, Tomislav

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:016123>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU

ODSJEK ZA VIZUALNE I MEDIJSKE UMJETNOSTI

SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ

TOMISLAV HEREGA

IZOLACIJA I IZLOŽENOST

DIPLOMSKI RAD

MENTOR:

red.prof.art. Božica Dea Matasić

SUMENTOR:

izv. prof. art. Vladimir Frelj

Osijek, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je
_____ (vrsta rada)

isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student/ica:

U Osijeku, _____

(potpis)

SAŽETAK

Diplomski rad *Izolacija i izloženost* je fotografska instalacija koju čine 4 fotografska triptiha. Fotografije predstavljaju istraživanje tri slavonska sela suočena s postepenim izumiranjem. Kroz ovaj rad propitkujem svoj odnos s rodnim krajem i lokalnom prirodom, zatim položaj ruralnih krajeva u digitalnom dobu te utjecaje izolacije i osame na stanovnike tih mjesta.

Prvi triptih iznosi osobni doživljaj polja kao beskrajnih pustara koje povezujem s prikazima divljeg zapada iz američkih westerna. Pustare su naizgled beskrajna polja koja polako gutaju napuštena sela koja su nekada ovisila o njima. Drugi triptih pod nazivom *Cesta* predstavlja mogućnost bijega i povratka. Cesta je kroz količinu prometa jasni indikator relevantnosti jednog naselja. U ovom slučaju tranzicija je rijetka, autobusne stanice, ukidanjem redovnih linija, postepeno gube svoje značenje kao polazišta ili odredišta i postaju beznačajni objekti uz cestu. Triptih *Selo* prikazuje sama naselja kroz napuštene objekte prepuštene prirodi dok triptih pod nazivom *Ljudi* prikazuje stanovnike čija su lica i pogledi okrenuti od samog objektiva aludirajući na odvojenost od samog fotografa i publike.

Ovaj rad pruža uvid u moj pogled na tematiku usamljenosti, izolacije, izloženosti prirodi i utjecajima okoline. Brojni umjetnici koji su djelovali iz polazišta traume i izolacije, ili su kroz svoj rad ogolili najintimnije doživljaje i vizije, stvorili su neka od najutjecajnijih djela kroz povijest umjetnosti. Univerzalnost ljudskog iskustva upravo kroz umjetnost može postati medij za empatiju i nadilaženje fragmentiranosti suvremenog društva.

Ključne riječi: Izolacija, samoća, fotografija, selo, izloženost.

ABSTRACT

The master thesis entitled “Isolation and exposure” is a photographic installation comprising 4 triptychs. The photographs represent an exploration of three Slavonian villages faced with gradual extinction. Through this work, I question my relationship with my place of birth and the local nature surrounding it, then the position of rural areas in the digital age as well as the effects of isolation and solitude on its inhabitants.

The first triptych sets out a personal experience of the vast fields as endless wastelands that I associate with the depictions of the Wild West from American westerns. The wasteland is seemingly endless fields slowly swallowing up the abandoned villages that once depended on them. The second triptych titled The Road represents the possibility of escape and return. The road is a clear indicator for the relevance of a settlement with the amount of traffic passing through. In this case transition is seemingly a rare occurrence. Bus stops with the abolition of regular lines gradually lose their meaning as starting or end destinations and become insignificant objects along the road. The third triptych titled The Village depicts the settlements themselves through abandoned objects left for nature to take over while the fourth triptych titled People depicts residents whose faces and views are facing away from the lens itself alluding to separation from the photographer and the audience itself.

This paper work provides insight into my view of loneliness, isolation, exposure to nature, and environmental influences. Numerous artists who acted from the point of trauma and isolation, or through their work have exposed the most intimate experiences and visions, have created some of the most influential works throughout art history. The universality of human experience can become a medium for empathy and overcoming the fragmentation of contemporary society through art.

Key words: Isolation, loneliness, photography, village, exposure.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	2
2. IZOLACIJA I IZLOŽENOST KAO MOTIV UMJETNIČKOG STVARALAŠTVA.....	3
2.1. Izolacija.....	3
2.2. Izloženost.....	4
3. ODABIR MOTIVA.....	7
4. UMJETNOST KAO AUTOREFERENTNA TOČKA.....	10
5. TEHNIČKI OPIS RADA.....	15
5.1. Triptih 1 - <i>Pustara</i>	15
5.2. Triptih 2 - <i>Cesta</i>	16
5.3. Triptih 3 - <i>Selo</i>	18
5.4. Triptih 4 - <i>Ljudi</i>	19
6. ZAKLJUČAK.....	21
7. LITERATURA.....	22
8. POPIS PRILOGA.....	24

1. UVOD

Izolacija je osjećaj s kojim se svi ponekad susrećemo. Unatoč činjenici što živimo u najpovezanim dobima ljudske civilizacije, izolacija i dalje ostaje prisutan osjećaj, što više broj ljudi koji se osjećaju izolirano i usamljeno u stalnom je porastu. Tehnologija kojom raspolažemo pruža nam mogućnost da u djeliću sekunde vidimo i čujemo drugu osobu ili grupu ljudi na drugom kraju planeta, ali bez obzira na tehnologiju i društvene mreže, a moguće dijelom upravo zbog njih, velika brojka ljudi se izjašnjava usamljeno.

Prema istraživanju američke multinacionalne zdravstvene i osiguravajuće tvrtke Cigna 43% ispitanika na području Sjedinjenih Američkih Država izjasnilo se kako se ponekad ili uvijek osjećaju izolirano dok istraživanje dobrotvorne ustanove Mental Health Foundation sa sjedištem u Ujedinjenom Kraljevstvu u svojem istraživanju navodi kako se 42% ispitanika osjećalo depresivno radi samoće dok se 48% ispitanika slaže s tvrdnjom da ljudi postaju usamljeniji.

Postavlja se pitanje što je s mjestima i zajednicama za koje su usamljenost, udaljenost, ili izolacija karakteristične, primjerice ruralnom Hrvatskom? Mjestima gdje nove tehnologije i društvene promjene dolaze tek sporim korakom ili uopće ne zadiru u takve krajeve prepuštajući ih njihovoj sudbini stagnacije i propadanja. Oko 90% ukupnog nacionalnog teritorija republike Hrvatske zauzima ruralni prostor gdje živi približno 40% ukupnog hrvatskog stanovništva. Ovaj sraz implicira raspršenost stanovništva koja sa sobom donosi mnoge društveno-ekonomske kao i kulturne nejednakosti. Stoga, masovno odumiranje ruralnih krajeva ne dolazi kao iznenađenje. Izolacija, neadekvatna infrastruktura, manjak sadržaja kao i opća odvojenosti od globalnog svijeta kroji jedan zaseban prostor zarobljen unutar vlastitih granica.

Ovaj je rad nastao kao dio istraživanja izolirane sredine koja uključuje različita sela unutar općine Bizovac, koja postepeno nestaju zajedno sa svojim običajima te utjecaja osame na njene žitelje u turbulentnom svijetu.

2. IZOLACIJA I IZLOŽENOST KAO MOTIV UMJETNIČKOG STVARALAŠTVA

2.1. Izolacija

Izolacija (tal. isolare: odvojiti, odijeliti, od lat. insula: otok) kao izraz označava odvajanje, izdvajanje, osamljivanje, odvojenost i izdvojenost. U kontekstu rada istraživanje obuhvaća život u izoliranoj okolini Novaka Bizovačkih, Habjanovaca i Selca preispitujući utjecaj udaljenosti od urbanih središta, izolaciju te polako nestajuću populaciju-

Pojam ruralnog područja nije jednoznačan te u svojem kontekstu podrazumijeva znatni disparitet razvoja između različitih naselja ovisno o njihovom geografskom položaju, nasljeđu, tradiciji, blizini većih gradova kao i vitalnih prometnica. Unatoč tome ruralna područja suočena su s manjkom temeljne infrastrukture, sadržaja, zbivanja kao i ekonomskih resursa. Stanovnici su prisiljeni napuštati svoja mjesta u potrazi za navedenim dok su oni koji to nisu u stanju, prepušteni svom okruženju. Uzevši u obzir kako nas sadržaj koji konzumiramo definira, zajedno s okolinom, dolazi do razlika u stavovima, idejama te mišljenju.

Unatoč tome što je inicijalno istraživanje pojmova iz naslova rada započelo prije početka globalne pandemije, ono je putem univerzalne terminologije te sve većeg interesa za ovu tematiku dodatno aktualizirano. U ovom razdoblju u kojem je izolacija postala prevalentan pojam i jedno kompleksno, kolektivno ljudsko iskustvo, sada još bolje razumijemo važnost međusobne povezanosti. Usamljenost je neugodan osjećaj koji dokazano može imati negativne posljedice po zdravlje. Dolazi do povećanja razine anksioznosti i stresa koje imaju daljnje negativne implikacije za opće psihičko i fizičko zdravlje osobe, primjerice razvijanje

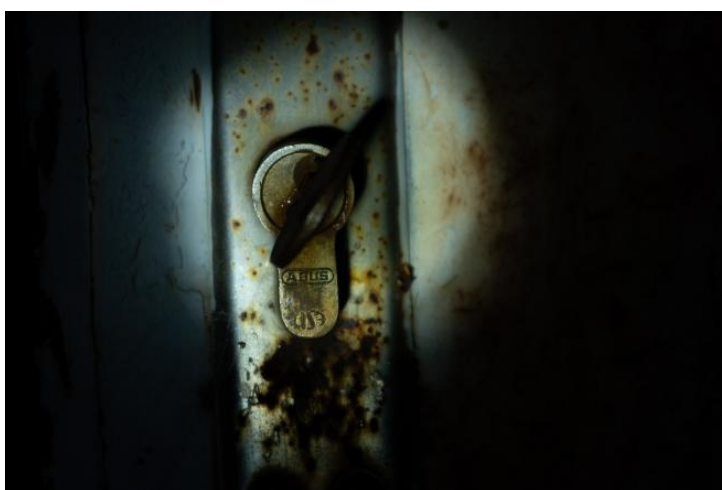
ovisnosti o alkoholu. Daljnje posljedice često dolaze u vidu poremećaja spavanja i opće iscrpljenosti.

2.2. Izloženost

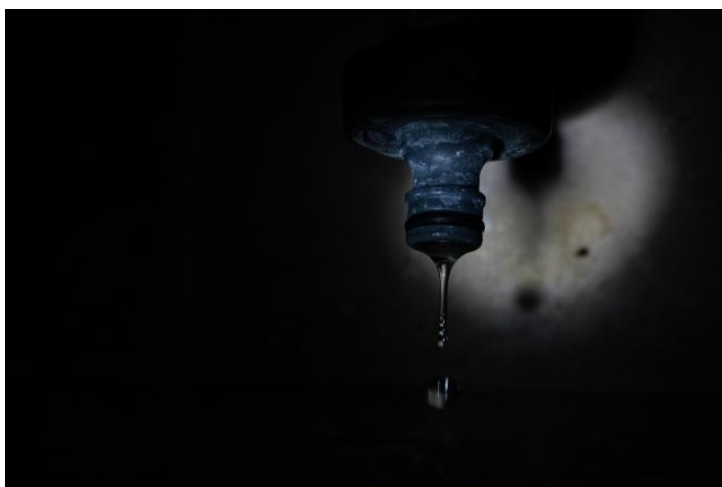
Prilikom izolacije, odnosno deprivacije, postajemo perceptivniji za ono što nam preostaje, odnosno ono čemu smo izloženi, u ovom slučaju nepokorivim silama prirode. Ruralna naselja specifična su po agrikulturi. Okružena su mnoštvom parcela i usjeva. U samom procesu njihovog stvaranja ljudi su pokušali osvojiti prirodu odnosno podrediti ju svojoj volji kako bi proizveli veće količine hrane. Krojili smo prirodu po našoj mjeri zaboravljajući kako i ona kroji nas. Ruralno okruženje beskrajnih polja stvara privid distance od drugih mjesta. Poput obruča ili zagrljaja ono nas odvaja od svijeta. Prema Carl Jungu okolina je ekstenzija nas samih. Ona nas definira, zadire i isprepliće se s nama. Široki pejzaži dijelova ruralne Slavonije stvaraju osjećaj malenkosti nasuprot velikog svijeta oko nas budeći poniznost.

Izloženost je također relevantan pojam u fotografiji budući da fotografija nastaje u procesu izlaganja fotografskog filma ili senzora svjetlu. Fotografski žargon to najčešće definira kao trajanje otvora blende. Fotografija koristi prostor i trenutak u svojem izražaju što ju povezuje s kiparstvom. U periodu Bauhauusa koji je propitkiwao odnose tradicionalnih materijala i medija, fotografija se u početku koristila kao dokumentarno i edukacijsko sredstvo za promatranje te proučavanje prirode. No uskoro fotografija nadilazi svoju dokumentarnu svrhu što potvrđuju primjeri mađarskog konstruktiviste László Moholy-Nagya, Lucie Moholy, Erich Consemuller-a i studenata Lux Feiningera, Marianne Brandt, Florence Henri, Kurt Kranza. No fotografija neće postati predmetom studiranja sve do deset godina od osnutka Bauhauusa. U ovome radu fotografija je započela kao pomoćno sredstvo kojim sam pedantno dokumentirao svijet koji promatram, no uskoro je postala sam medij radi svoje sposobnosti nadilaženja fizičkih granica skulpture.

Rad je krenuo od fotografiranja različitih svakodnevnih predmeta u mraku koje bih osvijetlio. Iz ovog procesa potekla je ideja izolacije i izloženosti. Samim činom osvjetljavanja, izlažem ga fotoaparatu koji ga prebacuje u vizualni zapis ostavljajući predmet koji je izvučen iz mraka, naizgled sam i izoliran od konteksta svijeta u kojemu se inače nalazi. Paralelno sam pokušavao dočarati anksioznost i nemir uzimajući ulogu osobe izgubljene u mraku sa svjetiljkom i fotoaparatom u rukama kao primarnim načinom spoznaje okoline. Serija nosi naziv *Tapkanje* po laganom, gotovo besciljnom kretanju u potrazi za motivima.

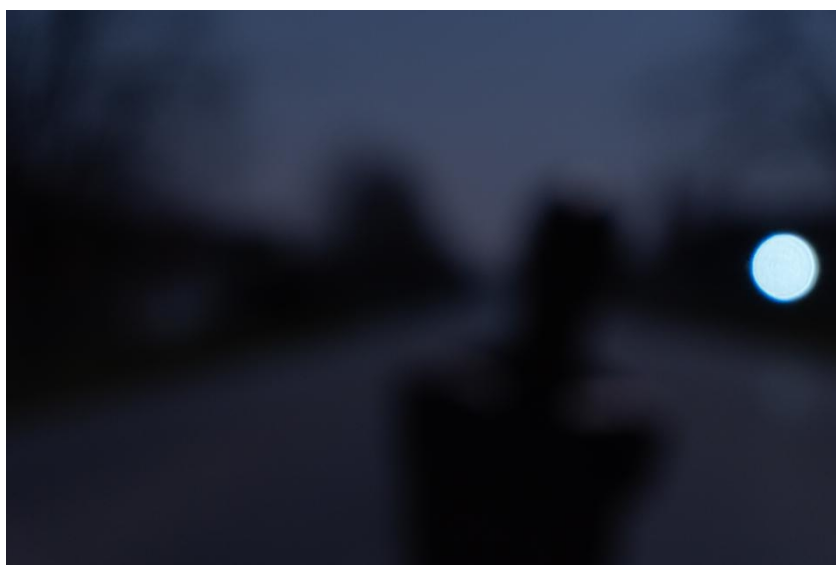

Prilog 1. Tomislav Herega, fotografija iz serije *Tapkanje* 2020.

Prilog 2. Tomislav Herega, fotografija iz serije *Tapkanje* 2020.

Promatranje svijeta na gotovo mikro skali otvorilo mi je nova vrata za istraživanje šire slike svijeta oko mene. S fotoaparatom u rukama na nov sam način počeo promatrati svijet gdje sam odrastao, pokušavajući uhvatiti i dešifrirati osjećaj izoliranosti koji sam uvijek osjećao, ali do tada nisam nastojao razumjeti. Uzimajući lekcije iz prethodne serije eksperimentirao sam s fokusom, namjerno stvarajući mutne fotografije s intencijom reduciranja jasne figurativnosti na sugestivne forme otvorene interpretaciji. Prepoznatljivi objekti ispred mene na fotografiji postaju mutne nijanse koje se međusobno pretapaju. Samim činom fotografiranja van fokusa nastojao sam dočarati neizvjesnost. Kroz ove eksperimente došao sam do jasne ideje kako nastaviti dalje stvarati seriju pod nazivom *Izolacija i izloženost* na osnovu lekcija iz prethodnih serija fotografija. Ovaj umjetnički proces istraživanja nastavlja se i dan danas kada sve više ulazim u interakciju s prostorom i ljudima.

Prilog 3. Tomislav Herega, fotografija iz serije *Van fokusa* 2020.

3. ODABIR MOTIVA

Odabrani medij za ovaj rad je inicijalno bila instalacija bazirana na fotografijama kojima pokušavam uhvatiti trenutak samoće i izoliranosti kroz 3 sela koja su odigrala značajnu ulogu u procesu mog odrastanja i upoznavanja svijeta.

Tišina je često prisutna u selima, pruža spokoj i umiruje, a svoj vrhunac postiže noću. Kroz razne epohe likovne umjetnosti, noć je kao motiv oduvijek imala snažnu simboliku. Mrak je savršena metafora odvojenosti, samoće, jezivog, nesigurnosti i straha. Mrak predstavlja završetak dana pa i života, ali i obećanje novog ciklusa, primjerice sjemenka je u mraku dok ne proklija. Sigurnost i otpor mraku pronalazimo u svijetlu, u ovom slučaju svijetlo je upravo rasvjeta, ali ovdje ona nije sigurnost niti nada već indikator. Izolira objekt koji osvjetljava, izvlačeći ga iz gotovo amorfnе tmine na vidjelo. On tada postaje izložen svijetlu, izoliran od ljudske forme u svojoj svojoj perverziji. Svijetlo otkriva objekt fotoaparatu koji ga naposljetku zarobi u slici.

Pustara predstavlja ravnice slavonskog pejzaža. To su naizgled beskrajni zemljani fragmenti raznih oblika, boja i tekstura s različitim usjevima koji se izmjenjuju kroz razdoblja od klijanja do sjetvi. Zemlja je ambivalentna, ona nas odvaja i njoj smo izloženi, daruje nam život, ali isto tako nas guta razlažući materiju koju ostavljamo iza sebe za ono što dolazi nakon nas. Inspiracija za moje fotografiranje pejzaža došla je iz *western* filmova, preciznije epskog špageti-vesterna Sergia Leona *Bilo jednom na divljem zapadu* iz 1968. gdje je koristeći snimke pejzaža divljeg zapada dočarao golemo prostranstvo gdje se nalazi razbacana malena grupa ljudi prepuštena sebi.

Polja su ljudski pokušaj pokoravanja prirode, krajolik sustava navodnjavanja i površina podvrgnutih geometrijskim pravilima. Ljudska civilizacija je uspješno industrijalizirala prirodna prostranstva u jednom neprekidnom ciklusu života, sjetve i smrti. Daljnjim napretkom industrije malena obiteljska gospodarstva, koja su generacijama ovisila o zemlji,

često su prepuštena gladi. U nemogućnosti natjecanja s modernim poljoprivrednim divovima, kao i nemilosrdnim tržištem, mnogi su suočeni s perspektivom napuštanja obiteljskih domova i tradicija.

Cesta je čest motiv u umjetnosti koji nosi snažnu simboliku. Ona se može čitati kao životni put, nepoznato, izazov i avantura. Fizički, cesta je linija odnosno ploha koja služi kao poveznica između dvije lokacije s jasno definiranim smjerom. U umjetnosti, cesta često gubi svoj jasan smjer te postaje transformativno iskustvo kroz nepoznato, dok je u stvarnosti indikator povezanosti i relevantnosti s ostatkom svijeta na temelju količine prometa. U ovome radu ona je usamljena linija koja se proteže pustarom stvarajući izlaz prema ostatku svijeta. Ono je mjesto kontemplacije, bijega i povratka domu. U mjestima poput Selaca, gdje promet prolazi izrazito rijetko, svako vozilo u prolazu postaje kratka atrakcija stanovnicima koji se ponekad propitkuju o identitetu ili motivima vozača jer upravo su oni ti koji velikom većinom prolaze tim putevima nikoga ne očekujući.

Selci, osim što su mjesto koje je suočeno s definitivnim izumiranjem, korišteni su kao kulisa filma *Sokol ga nije volio* u režiji Branka Šmita. Radnja filma obilježena je raznim kolonama ljudi koje se izmjenjuju u turbulentnim zbivanjima drugog svjetskog rata. Tranzicija između nacionalnosti, ideologija te ratnih zbivanja u jednom trenutku obilježena je izgradnjom drvene ceste kada rat ulazi u svoju prekretnicu. U mom radu *Izolacija i izloženost* tranzicija je definirana periodom digitalizacije i strmoglavog demografskog pada ruralnih naselja te Hrvatske općenito, dok mjesto Selci kao jedan od primjera prolazi transformaciju iz mjesta življenja u klaster napuštenih domova ostavljenih na milost i nemilost vremenu.

Slijedeći bitan motiv su sami ljudi, žitelji ovih malenih mjesta. Kao ljudska vrsta konstantno stremimo razumijevanju svijeta i sebe. Tragamo za istinom, odgovorima i objašnjenjima, često postavljajući sebe u središte svega, gubeći pri tom perspektivu veće slike oko nas. Ovaj rad propitkuje zadiranje pustoši i osame u osobnost pojedinca. Jedna od pojava koja me zaintrigirala je promjena odnosa pojedinaca prema zajednici. Seoske zajednice su bile usko povezane, no u svijetu gdje se socijalna struktura mijenja s dolaskom novih tehnologija,

pojam zajednica vezanih uz lokalitet sve više nestaje te dolazi do stvaranja zajednica temeljenih na zajedničkim interesima. U navedenim selima postoji ideja zajednice kao grupe pojedinaca koja se međusobno podupire. Kroz povijest je takav pristup bio imperativan budući da prije mehanizacije obrada polja zahtijevala je ljudski rad. Konzekventno tome, susjedi su međusobno pomagali jedni drugima prilikom sjetve ili berbe. Primjerice, prilikom berbe kukuruza, susjedi uglavnom starije generacije, dolaze sa svojim klupicama pomoći prilikom skladištenja u čardake. U tom radnom procesu dolazi do povezivanja i pozitivne društvene interakcije. U kontrastu s time mlade generacije, koje uglavnom nemaju interes za poljoprivredu, izbjegavaju takve interakcije te pronalaze svoje socijalne grupe putem interneta izvan granica svojih lokaliteta. Napredak tehnologije i napuštanje jedne agrarne strukture dovodi do pojačanog sraza između generacija.

Važno je spomenuti i ulogu obitelji; u seoskim gospodarstvima obitelj je bila u stalnoj interakciji kroz zajednički rad dok u moderno doba, gdje posao uključuje dnevnu migraciju između sredina te duge radne sate, dolazi do slabljenja međuobiteljskih odnosa. Starci su ostali prepušteni svojim tihim ritualnim invokacijama smrti, dok mladi traže svoje mjesto u promijenjenom svijetu.

Selo kao zadnji, glavni motiv fotografija ovdje je prikazano bez ljudske figure. U svojoj suštini ono je cjelina domova i infrastrukture koje ju tvore. Tu se otvara pitanje što je s tom cjelinom i njenim elementima kada izgube svoju primarnu funkciju, primjerice autobusne stanice koje stoje unatoč prekidu svakih autobusnih linija te prazni domovi. Postaju li oni samo prazna forma bez ljudi, skup materije ostavljen nagrizajućim snagama vremena i prirode koja ih polako uzima u svoj duboki zeleni zagrljaj? U ovom radu fotografija postaje subverzija poznatog, slike domova koje nose pozitivne koncepte obiteljske intime prezentirane su kao napuštene ruševine bez života, predane svojoj osami u koju prodire mrak. Idilični mir i tišina prelaze u jezivi spokoj eterično prisutan u gotovo zlosutno nazirućim zidovima što izviru iz tame.

4. UMJETNOST KAO AUTOREFERENTNA TOČKA

Umjetnost je jedan od puteva kojim kročimo tragajući za smislom i istinom. U ovom mom radu, osim potrage, ona je poslužila i kao svojevrsno katarzično iskustvo. Hodajući kroz pustoš s fotoaparatom u rukama pokušavam se distancirati od utjecaja okoline, objektivno ju promotriti te upiti sve njene intrigantnosti i pojave kako bih razumio vlastiti odnos prema svijetu. Unatoč svom realističnom prikazu, fotografija je i dalje ograničena u smislu hvatanja pokreta, mirisa, temperature kao i specifičnih zvukova. Taj dio ambijentalnosti prepušten je imaginaciji publike koja pomoću vlastitih iskustava i promišljanja gradi svoj doživljaj. Promatrajući svijet kroz objektiv otkrivam njegovu kompoziciju. S velikom autonomijom odabirem važne elemente koje želim prikazati iznoseći osobni doživljaj. Paralelno ulazim u kontakt s prostorom, objektima i subjektima. Putem razgovora s pojedincima koje susrećem dolazim do njihovih promišljanja o prostoru koji nas okružuje, prošlosti i budućnosti koju očekuju. Odabir ove teme uvjetovan je osobnim odrastanjem u spomenutim prostorima s kojima se nalazim u ambivalentnom odnosu; oni paralelno predstavljaju dom i zatvor.

Moć objektiva potječe iz njegove mogućnosti nadilaženja pojedinih fizičkih ograničenja. Fotografija uzima isječak prostora i trenutka koji se potom lako distribuira te umnožava stvarajući veću rezonanciju upravo zbog veće potencijalne publike. Ona može biti dokumentarne prirode, vizualni eksperiment ili subverzija poznatoga s ciljem poticanja promišljanja i emocija. Upravo je fotografija ta koja transcendentira ograničenja zidova galerije upoznajući širu publiku s primjerice fizičkom skulpturom koju nisu u prilici doživjeti uživo. Iako ne može prenijeti doslovni doživljaj skale, teksture itd. ona koristi vizualne elemente kako bi potaknula doživljaj onoga što predstavlja. Upravo ta otvorenost interpretaciji otvara mogućnost subverzije. U ovom radu subverzija proizlazi iz pažljivog odabira trenutka, kao i uvjeta u kojima fotografiram. Primjerice; za fotografije križa i stanice čekao sam noć kako bi bili izolirani od svijeta oko njih. Dodatno, mrak koji često ima negativne asocijacije stvara dojam jezivog i nepoznatog. S ovime na umu trenutak tretiram kao materijal. Različiti atmosferski uvjeti bude različite asocijacije koje mogu preuzeti i promijeniti kontekst rada.

Autobusnu stanicu sam redovito fotografirao u ranu zoru, oko podnevnih sati i na zalasku sunca. Iako je u svim trenucima kao motiv izoliran od svijeta, upravo taj trenutak tame budi nelagodu i stvara napetost. Osobno, noć mi predstavlja najproduktivniji period. To je vrijeme kada duh mnogih ljudi istražuje sanjivi svijet iza kapaka, ostavljajući njihova tijela zatvorena u sobama. Ulice postaju pustoš dok horizont nestaje s nebom. Nedostatak ljudske prisutnosti poništava antropocentrizam oko kojega smo izgradili svijet što nas okružuje te ljudsko stvaralaštvo ostavlja otvoreno reinterpretaciji.

Osim što sam inspiraciju za rad pronalazio u osobnim iskustvima odrastanja i života u izoliranim sredinama, postoje brojni umjetnici i njihova djela koja su mi služila kao nadahnuće. Na mene su najjači dojam i utjecaj ostavile slike Američkog realista Edward Hoppera. Hopper u svojim slikama budi osjećaj usamljenosti i izolacije kroz prikaze urbanih prostora posebice ulje na platnu pod nazivom *Nighthawks*.

Prilog 4. Edward Hopper, *Nighthawks*, 1942.

Dodatnu inspiraciju pronašao sam u slici *Krik* norveškog slikara ekspresionizma Edvard Muncha iz 1893. g. Slika je jasna refleksija stanja anksioznosti. Edvard Munch na okviru pastelne verzije slike piše:

Šetao sam putom s dva prijatelja - sunce je zalazilo - iznenada se nebo obojilo u crveno - zastao sam osjetivši zamor i naslonih se na ogradu - bijaše krvi i plamenih jezika iznad plavo-crnog fjorda i grada - moji prijatelji su nastavili, a ja sam ostao drhćući od tjeskobe - i osjetio sam beskrajni krik koji prolazi prirodom

Motiv izloženosti često je zastupljen u suvremenoj umjetnosti. Prilično eksplicitan primjer je svakako rad *My bed* britanske umjetnice Emin Tracy koja izlaže vlastiti krevet u neurednom stanju s razbacanim predmetima što je privuklo veliku pažnju. *My bed* postaje autoričina ekshibicija depresivnog stanja uma koje se odražava u neredu i kaosu oko kreveta koji predstavlja intimni prostor.

Izloženost možemo vidjeti i u performansu Tomislava Gotovca "*Zagreb, volim te*" iz 1981. godine u kojem je gol prošetao centrom Zagreba. Koristeći vlastito tijelo kao medij, Gotovac je izazvao šok i čuđenje prolaznika koji su ostali zatečeni tabuom golotinje u javnom prostoru. Stvaralački proces Tomislava Gotovca dokumentirao je multimedijalni umjetnik Ivan Faktor u svojem radu *Le Samourai*. U navedenom filmskom zapisu Tomislav Gotovac nalazi se u trenutku izoliranosti i samoće. Faktor iznosi sliku umjetnika, poznatog po svojim javnim performansima i ekshibicijama vlastitog tijela, zatvorenog u svojem privatnom prostoru.

Temom izolacije bavio se i njemački konceptualni umjetnik Joseph Beuys u svojem performansu "*I like America and America likes me*" u kojem je proveo više dana zatvoren u galeriji zajedno s kojotom. Za njega izolacija postaje ključnom u promatranju i stvaranju odnosa s ovom divljom životinjom. Ovim performansom Beuys demonstrira suočavanje s različitim. Kojot isprva uznemiren i oprezan, polagano počinje prihvaćati umjetnika s kojim se nalazi u istoj prostoriji. Ovim performansom Beuys nas uči toleranciji, suočavanju i prihvaćanju nepoznatog, pomirenju sa našim 'osobnim kojotima'. Za njega umjetnost proizlazi

iz osobnog iskustva i transformira se u način suočavanja s univerzalnim problemima. Sam naziv performansa ima svoju simboliku; za Boysa kojot predstavlja divlji i neukroćeni duh Amerike, snažne simbolike kulture američkih domorodaca koji su bili pregaženi Europskom civilizacijom za koju su njihovi rituali i vjerovanja bili barbarski, a kojot ništa više od obične štetočine.

Umjetnici su često opisani stereotipom samozatajne, ekscentrične i povučene osobe koja djeluje u samoći. Jedan od poznatih primjera je umjetnica meksička umjetnica Frida Khalo koja je u djetinjstvu patila od dječje paralize. Njezinu tešku i samotnu sudbinu vezanu uz krevet dodatno je zapečatila teška prometna nesreća koja joj je ostavila trajne posljedice. Ispunjena boli i tugom ona je koristila slikarstvo kao medij svog iskaza. Njena umjetnost obiluje autobiografskim elementima, a njen primarni subjekt je upravo ona sama što je rezultiralo s 55 autoportreta, koje objašnjava riječima: *“Slikam sebe zato što sam tako često sama i zato što sam subjekt koji najbolje znam.”*

Španjolski slikar Francisco Goya također je vlastitu patnju transponirao u umjetničke radove. Svoj posljednji period života proveo je u samoći. Kupio je imanje pod imenom Quinta del Sordo, što u prijevodu znači vila gluhih, gdje se izolirao uslijed teškog fizičkog i psihičkog stanja. Upravo u crnilu straha i pesimizma Goya prihvaća tamnu maniru tenebrizma kreirajući “crnu seriju” 14 ulja na platnu od kojih je najpoznatija slika *Saturn proždire svog sina*.

Inspiraciju pronalazim i u radu japanskog fotografa i arhitekta Hiroshi Sugimota. Poznat je po svojim vrlo stiliziranim crno bijelim fotografijama. Za njega fotografija predstavlja vremenski stroj koji prikazuje trenutak sjećanja. Često je fotografirao arhitekturu van fokusa reducirajući sve na prvobitnu ideju odnosno njegovim riječima: *“Gubitak svih detalja vraća temeljni koncept. Pokušavam ga vratiti izvornoj viziji arhitekta”*.

Od fotografa inspiraciju pronalazim u australskom fotografu Trent Parkeu koji istražuje temu doma, obitelji i mjesta kroz svoje prikaze Australije kao i američkom fotografu Roger Ballenu. Ballenov opus započinje dokumentarnom fotografijom koja evoluirala u osebujne prikaze

fikcije. Ballen svoja djela opisuje kao egzistencijalne psihodrame u podsvjesnom umu. Njegove fotografije prikazuju marginalne skupine, odnos prema životinjskom svijetu te univerzalne teme života i smrti.

5. TEHNIČKI OPIS RADA

Rad *Izolacija i izloženost* je fotografska instalacija koju čine 4 serije triptiha. Svaki triptih prati određenu temu. Format fotografija je 30 x 20 cm. Inicijalna ideja za ovaj rad bila je izrada lightboxova s istim ovim fotografijama. Uslijed pandemije koja je obilježila kraj mog studiranja postalo je puno teže realizirati tu zamisao pa sam od nje morao odustati iz praktičnih i financijskih razloga.

5.1. Triptih 1 - *Pustara*

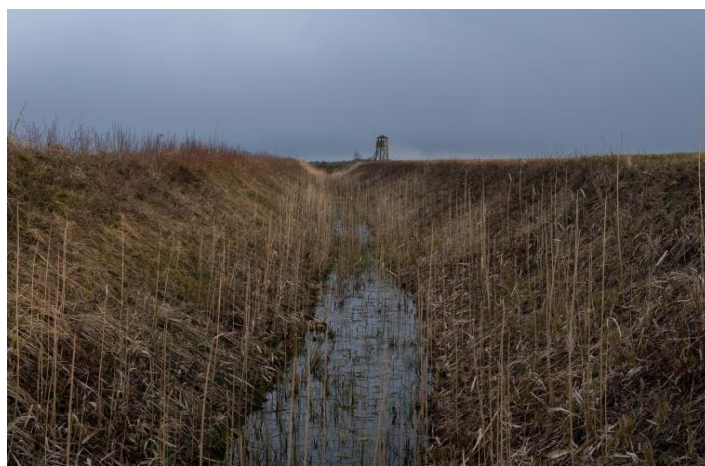
Triptih 1 *Pustara* predstavlja pejzaže polja koja okružuju navedena sela. Ono što je specifično za sve fotografije je položaj horizonta na istoj visini čime se unatoč različitim periodima nastanka te samim drugim motivima održava kontinuitet i jedinstvo kreirajući gotovo fragmentiranu panoramu pustoši.

Prilog 5. Tomislav Herega. Fotografija “*Pustara 1*”, *Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 6. Tomislav Herega. Fotografija fotografija *pustara 2 Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 7. Tomislav Herega. fotografija *pustara 2 Izolacija i izloženost*. 2021.

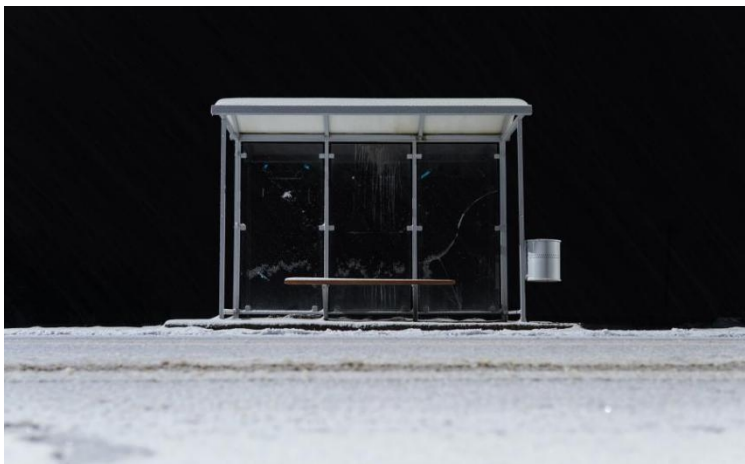
5.2. Triptih 2 - Cesta

Triptih 2 *Cesta* čine fotografije koje prate prometnicu. Serija započinje fotografijom usamljenog autobusa na putu između dva sela. Nastala je višesatnim promatranjem jedne izrazito slabo korištene ceste. Sljedeća fotografija predstavlja praznu autobusnu stanicu koju iz mraka izvlači seoska rasvjeta. Ona je mjesto tranzita koje polako gubi svoju relevantnost zajedno sa svojim značajem. Zadnja fotografija predstavlja križ uz cestu. Inicijalno podignut

kao religijski spomenik, on u sebi sadrži poruku dobre sreće na putu u nepoznato što je dodatno izraženo činjenicom da se nalazi na samom izlazu iz sela.

Prilog 8. Tomislav Herega. Fotografija *Cesta 1, Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 9. Tomislav Herega. Fotografija *Cesta 2, Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 10. Tomislav Herega. Fotografija *Cesta 3, Izolacija i izloženost*. 2021.

5.3. Triptih 3 - *Selo*

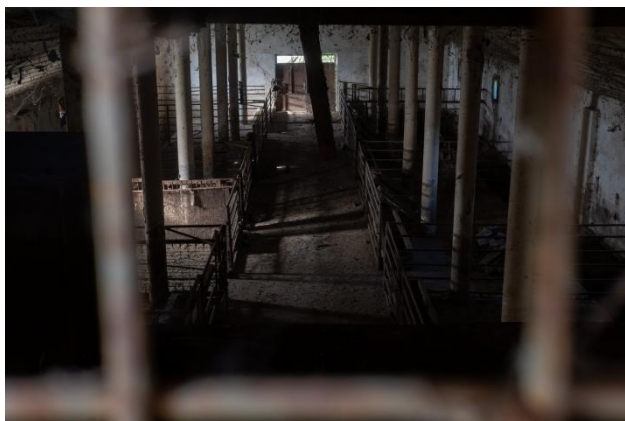
Triptih 3 *Selo* prikazuje motive spomenutih sela. Prva fotografija predstavlja napušteno nogometno igralište u Novakima Bizovačkim. Nogomet kao sport bio je od velike važnosti no kako su igrači polagano nestajali priroda je prevladala. Fotografija 2 predstavlja jedan od mnogih napuštenih domova progutan u tmini. Zajedno sa okvirom autobusne stanice čine tihi masu otvorenu prirodi. Posljednja fotografija prikazuje napušteni svinjac, jedan od mnogih simbola polaganog nestajanja ljudske prisutnosti.

Prilog 11. Tomislav Herega. Fotografija *Selo1, Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 12. Tomislav Herega. Fotografija *Selo2, Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 13. Tomislav Herega. Fotografija *Selo3, Izolacija i izloženost*. 2021.

5.4. Triptih 4 - *Ljudi*

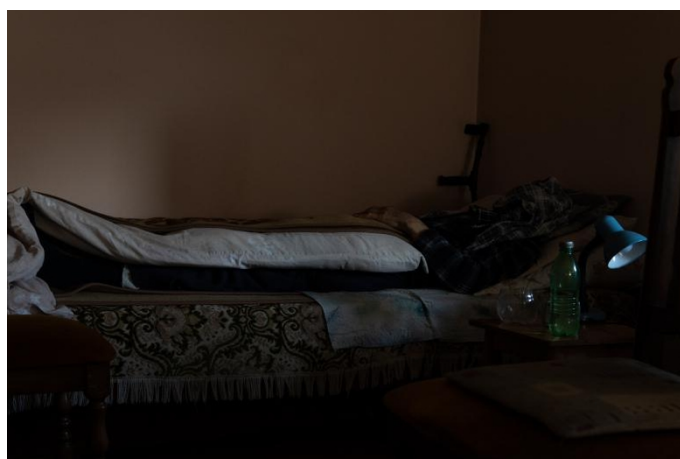
Triptih 4 *Ljudi* predstavlja stanovnike sela. Prva fotografija započinje slikom umirovljenice na polju dok promatra prostranstva koja poznaje cijeli svoj život. Druga fotografija prikazuje pčelara prilikom procesa vrcanja meda, a zadnja fotografija prikazuje bolesnu osobu koji svoje dane provodi u samotnom krevetu.

Prilog 14. Tomislav Herega. Fotografija *Ljudi 1, Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 15. Tomislav Herega. Fotografija *Ljudi 2, Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 16. Tomislav Herega. Fotografija *Ljudi 3, Izolacija i izloženost*. 2021.

6. ZAKLJUČAK

Unatoč mogućnostima komunikacije, koja nadilazi fizičke gabarite pod okriljem neumorne i sve kompleksnije tehnologije, usamljenost je i dalje prisutna. Štoviše, brojna istraživanja ukazuju na rastući broj onih koji se osjećaju izolirano i usamljeno. Globalna pandemija postala je primarni katalizator diskursa o psihičkom stanju modernog čovjeka. Suočila nas je sa slabostima suvremenog svijeta reevaluirajući njegov odnos prema našim primarnim potrebama kao društvenim bićima. Ovaj rad dotiče se izolacije koja se često asocira uz pojam ruralnog kraja. On se suprotstavlja ideji seoske idile kao mjestu bijega i spokojne tišine prezentirajući isto mjesto kao svojevrsnu tamnicu, a spokojni mir i tišina postaju gotovo jezivi.

Okruženje ima značajnu ulogu u životu, ono nas definira i suočava sa sobom. Samoća nije uvijek jednoznačna, ona može biti negativna, ali i pozitivna. Otvara nam priliku da se odmaknemo od drugih utjecaja i prepustimo istraživanju nas samih. Tako i ovaj rad predstavlja jedno introspektivno putovanje kroz katarzično iskustvo putem umjetnosti. Umjetnost, između ostalog, nudi mogućnost spoznaje, ekspresije, pobune, izazivanja šoka i privlačenja pozornosti. Kroz ovaj rad nastojim spoznati i razumjeti svijet oko sebe te privući pozornost na društveni problem ruralnih naselja. U ovom nastojanju posežem za fotografijom i njenom moći hvatanja trenutka i održavanja sjećanja.

Usprkos tome što fotografija predstavlja jedan zarobljeni trenutak vremena, statičan u svojem prikazu, ona nas stimulira na promišljanje kroz osobna iskustva. To promišljanje nastavlja se na zaustavljeni trenutak, pokrećući ga unutar naših umova, stvarajući jedinstvene i subjektivne interpretacije kroz univerzalni objektivni prikaz.

7. LITERATURA

Bishop, C. (2005). *Installation art: A Critical History*. London: Tate publishing

H. W. Janson, A. F. Janson (2013). *Povijest umjetnosti*. 5. dopunjeno izd. Varaždin

Milliet, C. (2004). *Suvremena umjetnost*. Zagreb.

Smith, L.E. (1978). *Umjetnost danas*, Zagreb, 1978.

Šuvaković, M. (2005). *Pojmovnik suvremene umjetnosti*. 67. izd. Zagreb.

Mrežni izvori:

Cigna (2018) U.S. Loneliness Index. URL:

https://www.multivu.com/players/English/8294451-cigna-us-loneliness-survey/docs/IndexReport_1524069371598-173525450.pdf (pristup: 18.4.2021.)

Jo Griffin (2010) The Lonely Society?

https://www.mentalhealth.org.uk/sites/default/files/the_lonely_society_report.pdf (pristup: 18.4. 2021.)

Loneliness and Social Isolation Linked to Serious Health Conditions (2020) Centers for Disease Control and Prevention URL :

<https://www.cdc.gov/aging/publications/features/lonely-older-adults.html> (pristup: 20.5.2021.)

Hrvatska psihološka komora (2020) Koronavvirus i Mentalno Zdravlje: Psihološki aspekti, savjeti i preporuke. URL: [http://www.psiholoska-komora.hr/static/documents/HPK-](http://www.psiholoska-komora.hr/static/documents/HPK-Koronavirus_i_mentalno_zdravlje.pdf)

[Koronavirus_i_mentalno_zdravlje.pdf](http://www.psiholoska-komora.hr/static/documents/HPK-Koronavirus_i_mentalno_zdravlje.pdf) ((pristup: 20.4.2021.)

Kuskunović M (2016) Hrvatska sela sve modernija, ali i napuštenija, *Agrobiz*. URL:

<https://www.agrobiz.hr/globalno-selo/hrvatska-sela-sve-modernija-ali-i-napustenija-25> (pristup: 20.4.2021.)

Edward Hopper (2021) *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Edward_Hopper (pristup 4.6.2021.)

Krik (2016) URL: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Krik> (pristup: 29.5.2021.)

Hiroshi Sugimoto (2019) has hard thoughts and a soft focus, *The New York Times* Preuzeto s: <https://www.nytimes.com/2019/10/01/arts/design/hiroshi-sugimoto-photographs.html> (pristup: 31.5.2021.)

Tomislav Gotovac (2021) *Wikipedia*. URL: https://hr.wikipedia.org/wiki/Tomislav_Gotovac (Pristup: 18.6.2021.)

Ivan Faktor (2021) *Wikipedia*. URL: https://hr.wikipedia.org/wiki/Ivan_Faktor (Pristup: 18.6.2021.)

Ivan Faktor (2011) Le Samouraï (Video file) URL: <https://videoteka.hfs.hr/film/le-samourai/> (pristup: 19.4.2021.)

Frida Khalo (2021) *Wikipedia*. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/Frida_Kahlo (pristup: 26.5.2021.)

Francisco Goya (2021) *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Francisco_Goya (pristup 26.5.2021.)

Black Paintings (2021) *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Black_Paintings (pristup 26.5.2021.)

Trent Parke (2020) Magnum Photos. URL: <https://www.magnumphotos.com/photographer/trent-parke/> (pristup 23.5.2021.)

Roger Ballen. Preuzeto s URL: <https://www.rogerballen.com/about/roger-ballen/> (Pristup 22.4.2021.)

Joseph Beuys (2021) *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Joseph_Beuys (Pristup 26.5.2021.)

8. POPIS PRILOGA

Prilog 1. Tomislav Herega, fotografija iz serije *Tapkanje* 2020.

Prilog 2. Tomislav Herega, fotografija iz serije *Tapkanje* 2020.

Prilog 3. Tomislav Herega, fotografija iz serije *Van fokusa* 2020.

Prilog 4. Edward Hopper, *Nighthawks*, 1942.

Prilog 5. Tomislav Herega. Fotografija "*Pustara 1*", *Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 6. Tomislav Herega. Fotografija fotografija *pustara 2 Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 7. Tomislav Herega. fotografija *pustara 2 Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 8. Tomislav Herega. Fotografija *Cesta 1, Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 9. Tomislav Herega. Fotografija *Cesta 2, Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 10. Tomislav Herega. Fotografija *Cesta 3, Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 11. Tomislav Herega. Fotografija *Selo1, Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 12. Tomislav Herega. Fotografija *Selo2, Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 13. Tomislav Herega. Fotografija *Selo3, Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 14. Tomislav Herega. Fotografija *Ljudi 1, Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 15. Tomislav Herega. Fotografija *Ljudi 2, Izolacija i izloženost*. 2021.

Prilog 16. Tomislav Herega. Fotografija *Ljudi 3, Izolacija i izloženost*. 2021.